

## KÉT TANÍTÓI KÉZIKÖNYV A MÚLT SZÁZAD ELSŐ FELÉBŐL

PUKÁNSZKY BÉLA

Pedagógiatörténeti örökségünknek értékes darabjai azok a didaktikai-módszer-tani szakkönyvek, amelyek tanítók számára készültek a múlt század első felében. Megjelenésüknek a kor is kedvezett: a két *Ratio Educationis* ráirányította a figyelmet a tanítóképzés ügyére. Egyre-másra jelentek meg az olyan szakmunkák, amelyek a népoktatás pedagógiájával foglalkoznak.

Ezek közé tartozik két Nagyváradon kiadott könyv: az első 1818-ban, a második pedig 1832-ben látott napvilágot. Az első mű szerzőjét (pontosabban fordítóját, mivel egy német közkeletű szakkönyv átdolgozott változatáról van szó) nem ismerjük. Címe — a kor gyakorlatának megfelelően — kissé terjengős: „A' Nemzeti Oskolák-nál Tanítói-hivatalra menendőknek tudni szükséges tanítás módgyának meg-tanulá-sára szolgáló Vezeték-Szál”.<sup>1</sup> A másik LESNYÁNSZKY ANDRÁS munkája. „Didaktika és methodika, avvagy a tanításnak közönséges tudománya, és a tanítás módgyának tudománya”.<sup>2</sup>

E két könyv célja nem lehetett más, mint hogy megfelelő didaktikai-metodikai ismeretekkel vértesse fel a népiskolai tanítóskodásra készülő jelölteket. Mielőtt fel-lapoznánk őket, nézzük meg, hogyan, milyen intézményes keretek között folyt abban a korban a tanítók képzése.

### A tanítóképzés helyzete a XVIII—XIX. század fordulóján

A kép ebben a tekintetben korántsem volt egységes. A felekezeti megosztottság itt is éreztette hatását. A *protestánsok* kollégiumtípusú iskoláinak végső célja a lelkész-képzés volt, pedagógiai ismereteket csak az 1790-es évektől kezdve oktattak kollé-giumaikban.

Gyökeresen más volt a helyzet a *katolikusoknál*. 1771-ben kifejezetten népisko-lai tanítók képzésére állították fel Bécsben az első norma-iskolát, melyet egy év múlva követett a pozsonyi, 1777-ben pedig a budai és a nagyvárad intézet. Ugyanebben az évben látott napvilágot a magyar közoktatás egységesítésének, központi akarat alá rendelésének első nagy kísérlete: az első *Ratio Educationis*. A szabálykönyv kiada-tásával Mária Teréziának az volt a célja, hogy osztatlan, felekezetek feletti közokta-tási rendszert hozzon létre Magyarország területén. Elképzelése nem válhatott ma-radéktalanul valóra: a protestánsok — arra hivatkozva, hogy minden, oktatással kapcsolatos kérdésben a döntés joga a felekezeteké — visszautasították a központosító törekvés legtöbb megnyilvánulását. Kezdetben nem vették át a katolikusok által nép-szerűsített ún. *norma-módszert* sem, ami pedig tartalmazott újszerű, értékes elemeket. Mi volt ennek a módszernek a lényege?

Megalkotója, IGNAZ FELBIGER, sziléziai születésű apát öt követendő elvet foglal-mazott meg a népiskolai tanítók számára. (Tőle ered az elnevezés is: „Normal-Me-thode”, azaz olyan módszer, amit a tanításban mintaként követni kell.)

Az *együttes oktatás* elvének megfogalmazásával a tanulók gondolkodtatását, aktivizálását akarta előmozdítani Felbiger. A tanító kérdései az egész osztályhoz szólnak, mindenkinek felelni kell rájuk: kinek hangosan (akit a tanító felszólít), a többieknek magukban. Táblánál dolgozó társukkal együtt valamennyien oldják meg a feladatokat. A tanító állandó kérdéseivel köteles folyamatosan ellenőrizni a tanulók állandó részvételét a tanulás menetében.

A *katekizálás módszere* ez utóbbiakra, a tanítói kérdésekre vonatkozik. Ne pusztán mechanikus felidézést követeljen a tanító, hanem gondolkodtató kérdések segítségével győződjön meg, hogy megértették-e az anyagot a gyerekek. Így kell feldolgozni az egyes olvasmányok anyagát is. (Ehhez természetesen olyan olvasókönyvekre volt szükség, amelyek a gyermekek számára érdekes, tanulságos olvasmányokat tartalmaznak.)

Az olvasás tanításánál is szakítani kívánt a régi gyakorlattal: időmegtakarítás céljából felhagyva az egyénenként foglalkozással, bevezette az *együttes olvasást*. Azaz: egyszerre több tanuló gyakorolja a hangos olvasást, ügyelve az érthető, helyes kiejtésre.

Az emlékezet fejlesztésére bizonyos passzusokat meg kell tanulni a tankönyvből. Ezt vélte megkönnyíteni a *kezdőbetűzés módszerével*, tehát a szavak kezdőbetűinek memorizálása — úgymond — segíti a gyorsabb emlékezetbe vésést, és a teljes szöveg felidőzését.

Végül az egyes témák feldolgozása előtt a tanító szemléletes táblázatok, *tabellák* bemutatásával érzékeltesse az összefüggéseket.

A fentebb már említett norma-iskolák egyik legfontosabb feladata tehát az volt, hogy minél szélesebb körben elterjesszék ezeket a tanítói eljárásmodokat. Ezek az intézetek tulajdonképpen kiemelt, háromosztályos városi népiskolák voltak, amelyekre egy tanítóképző tanfolyam épült. A képzés mindössze négy vagy öt hónapig tartott. A jelöltek előképzettsége meglehetősen széles skálán mozogott, egy idő után megkövetelték egy elvégzett gimnáziumi osztály igazolását. Tanfolyamokat szerveztek már működő tanítók számára is.

Melyek voltak a tagozat tantárgyai? A módszertanon túl a preparandisták átismételték, illetve megtanulták a városi népiskola harmadik osztályának tárgyait, továbbá elsajátították a tanítók számára olyannyira szükséges szépírás és az orgonajáték mesterségét. A népiskolai tagozat óráit rendszeresen látogatták, figyelték a norma-módszer gyakorlati alkalmazását, esetenként maguk is kipróbálták tudásukat.<sup>3</sup>

### A nagyváradai „Vezeték-szál”

A nagyváradai norma-iskola hallgatói számára tehát a tanításban használható praktikus ismereteket tartalmazó módszertankönyv is megjelent. IGNAZ FELBIGER didaktikai-metodikai elveinek elterjedtségét bizonyítja, hogy ez a könyvecske tulajdonképpen az ő egyik művének a magyar viszonyokhoz alkalmazott, átdolgozott változata.<sup>4</sup>

A kézikönyv bevezető sorai így indokolják a Felbiger-féle módszer alkalmazását: „A' rövid idő mellyben kiváltképen a' falusi iffjúság a' Nemzeti Oskolákat látogatja, szükségesnek tészí, olly fortélyjokkal élni, a'melleyek által a' szükségesre gyorsan és jól taníttatassék és minden tekervényesség elmellőztessen.” (4.) Az idő rövidségére való hivatkozás a falusi szegényparasztság életformájára utal. Gyermekük csak addig járhattak iskolába, amíg a család munkaerejüket nélkülözni tudta. Noha tanítás egész évben folyt, a gyerekek zöme csak novembertől márciusig tanulhatott. Az év többi

részében a földeken kellett segíteniük. Ezen a bevett gyakorlaton igyekezett módosítani az 1806-os Ratio Educationis: „Az lenne kívánatos, hogy a falusi és a mezővárosi gyermekeket az egész esztendőn át tartó iskolabajjárásra köteleznék. Ez azonban közülük nyilvánvalóan csak kevesektől várható. A szülők legtöbbje ugyanis még az öt-hat éves kort alig elért gyermekeit már házi-családi munkára fogja. Ennek ellenére meg kell tűrni ezt a szokást, melyet régi hagyomány tett erőssé. Nagyon fontos ugyanis, hogy a parasztfiatalok — ahogyan mondani szokták — már „első körmöcskéjük megjelenésétől kezdve” mintegy megedződjenek és a felnőtt korukban végzendő nagyon nehéz munkához idejekorán hozzászokjanak.”<sup>5</sup> Igencsak felszínes, a tényleges társadalmi okokat elleplező indoklás ez.

Egy másik korabeli központosító törekvés tükröződését is megtalálhatjuk a „vezeték szál” bevezetőjében: a központi hatalom törekvését a felekezeti megosztottság fölszámolására: „... hasznos hogy ugyan azon egy Országnak lakosi ugyan-is egyféle törvény-regula szerént neveltessenek, és egyféle móddal oktattassanak.”(4.) Éppen ezért az 1806-os Ratio Educationis szellemében a katolikusok népnyelvű iskoláit úgy kívánták megszervezni, hogy azokban a másvallású gyermekek is — egyedül saját felekezetük katekizmusát kivéve — minden más világi és közös tanulmányi anyagot egyöntetűen tanulhassanak.<sup>6</sup> A példát a protestánsok nem követték és saját autonómia törvényükre (1790—91. évi XXVI. tc.) hivatkozva minden katolikus részről származó kezdeményezést elutasítottak.

A nagyváradi norma-iskola (korabeli nevén: nemzeti főiskola) azonban katolikus intézmény volt, így tankönyve is a felbigeri norma módszerre épül. Ez adja az első fejezet tartalmát:

„*I. fejezet.* Első főtzikkely: Az Együtt Oktatásról  
Második főtzikkely: Az Együtt Olvasásról  
Harmadik főtzikkely: A' Betűk' Mójjáról  
Negyedik főtzikkely: A' Tabellákról  
Ötödik főtzikkely: A' ki-kérdezésről (katekizázióról)”

(Az értelmezés csak a harmadik főcikkely esetében nem teljesen világos. A „betűk módja” elnevezés a kezdőbetűzés mnemotechnikai módszerét jelentette.)

A következő fejezet a falusi kisiskolák tananyagának feldolgozásához nyújt vezérfonalat:

„*II. fejezet.* Arról, a' mit a' Nemzeti Falusi Oskolákban kell tanítani.  
Első főtzikkely: Arról, a' mire a' Tanító a' Religio oktatásánál köteles  
Második főtzikkely: A' Betűknek esméretekről  
Harmadik főtzikkely: A' Betű-foglalásról  
Negyedik főtzikkely: Az Egyenkénti Olvasásról  
Ötödik főtzikkely: Az Írásról  
Hatodik főtzikkely: A helyesírásról. Toldalék: A' Diktando írásról  
Hetedik főtzikkely: A' Számvetésről” (L. 25—60.)

Ebben a tananyag körülhatárolásban a II. Ratio Educationis (1806) követelményrendszere tükröződik. A falvak és kisebb mezővárosok tananyagáról szólva a szabálykönyv elsőként a hittan oktatásának fontosságát hangsúlyozza. Külön paragrafust szánva ennek a témának, így ír: „Megkülönböztetett helyet érdemel itt is, mint mindegyik iskolatípusban, a hittan... A katolikusok iskoláiban mindenütt el kell érni és úgy kell intézni, hogy vasárnapon és a szentek ünnepein a gyermekek szülei is jelen legyenek... hogy a hittan fejezeteit otthon gyermekeikkel átismételhesék...”<sup>7</sup>

A nagyváradi könyvecske *harmadik fejezete* a tanító személyiségével foglalkozik:

„A' Tanítónak hivatalbéli kötelességeiről:

1. A' Tanítói Hivatalnak fontosságáról
2. A' Tanítónak jó tulajdonságairól, vagy Erköltseiről
3. A' Tanítónak eszességéről
4. A' Falusi Tanítóknak útasítása
5. Az Oskolai Fenyétkéről”

A tanító kötelességeit következőképpen foglalja össze:

- a) Minél kevesebbet tesznek a szülők a gyermekek oktatásában, annál többet kell a tanítónak tennie ezért.
- b) A lelkipásztornak segítségére kell lennie a hittan oktatásában.
- c) El kell érnie azt, hogy tanítványai az emberi társadalom hasznos tagjai legyenek.

A korábbi idők elveihez képest új gondolat ez az utolsó. A felvilágosult abszolútizmus államfilozófiájának megfelelően az oktatás célja az, hogy az iskolában szerzett ismereteket a növendék a mindennapi életben is fel tudja használni. Csak így tud hozzájárulni az egyes ember a nagy egész, az állam boldogulásához.

A fejezet *második főcikkelye* a tanítótól elvárt jó tulajdonságokat elemzi. Ezek: „jámborság, szeretet, vidámság, békességtűrés, meglegedés, szorgalmatosság”. Igaz keresztény legyen, azaz a vallás tanait ne csak hirdesse, hanem maga is tartsa szem előtt őket cselekedeteiben, egész életvitelében. Növendékeit úgy szeresse, mint a saját gyermekeit. Talán *Comenius*<sup>8</sup> hatására került kézikönyvünk alapelvei közé ez a mélységesen humanista gondolat:

„Szeretete ne légyen időtlen, vagy gyermekes, hanem meg-állapodott; ne-is épüljön a' tanítványok' Szüléi' vagyonira, hanem a tanítványoknak szép erkölcsös-ségekre, és szorgalmakra.” (64.)

A tanító ne legyen komor, dicsérje meg az arra érdemes tanítványokat, barátságosan ösztönözze a lemaradottakat, ne tegyen különbséget növendékei között a szülők anyagi helyzete alapján.

Alapvetően fontos tulajdonság a türelmesség. Még abban az esetben is, ha a szülők „magzatiknak gyarlóságát a' Tanítónak tulajdonítják”. (64.) Az igyekezet, a jószándék a fontos, ha a gyermekek „önnön magok vétkektől” semmit sem tanulnak, az nem a nevelő hibája. Elégedjen meg csekély jövedelmével, maradéktalanul lássa el hivatalbéli kötelességeit. Ha feladatait már elvégezte, „tisztességes munkálódás által bátran szaporíthatja jövedelmét”. (65.) (Erre valószínűleg szükség is volt, hiszen a tanítók bére ebben az időszakban rendkívül alacsony.)

„... kémélje-meg pedig leg-inkább a' tehetetlen, vagy számos gyermekekkel terheltetett Szüléket.” Végül, nem elhanyagolható tulajdonság a szorgalmasság, mivel „a tanítónak szorgalmatossága szorgalmatos tanítványokat szül”. (65.)

A *harmadik főcikkely* tárgya a „Tanító eszessége”. Ennek összetevői:

- a) a tanítványok tiszteletének megszerzése, tekintély
- b) a tanítványok engedelmessége
- c) a növendékek szeretete a tanító iránt
- d) ha a szeretet nem elég, félelmet tudjon kelteni
- e) különböző tulajdonságokkal rendelkező tanítványokkal különbözőképpen tudjon bántani.

Ha a tanítványok meggyőződtek arról, hogy tanítójuk alkalmas tisztsége betöltésére, és ezt viselkedésükkel kifejezésre is juttatják, akkor beszélhetünk tekintélyről. „Az engedelmesség a' parantsolatoknak és rendeléseknek szoros és önkénti bé-telyesítésében áll.” (67.) Ennek egyik előfeltétele a megalapozott utasítások adása, amelyek nem az indulat szülőitei, s amelyenek értelméről általában a növendékek is meggyőződhetnek. Ha a tanítónak sikerült növendékei szeretetét elnyernie, gondolkodás nélkül teljesítik kéréseit. Hogy ezt elérhesse „egy nyájas Atyának” a viselkedését kell „magára vennie”. Legyen állhatatosan békességtűrő, viszont soha ne legyen bosszús, mégkevésbé hirtelen haragú. Becsülje dicsérje szorgalmas és jámbor tanítványait, éljen gyakran a jutalmazás eszközével, de ne vigye túlzásba, nehogy ellenkező hatást érjen el vele.

Büntetést akkor kell alkalmaznia, ha a szeretetteljes bánásmód nem látszik eleendőnek a gyerekek tanulásra ösztönzéséhez. Ezt mindig mérsékelje a szeretet, hiszen „illetlen volna mindazonáltal okos alkotmányokat valamint a' barmot egyedül tsak büntetéssel nevelni. Oly embereket a' kik nem nyakasok és meg-átalkodottak, a' jónak előmutatásával; szeretettel és nyájassággal jóra lehet nevelni”. (86.) Íme, milyen szép ékes magyar nyelven fogalmazták meg elődeink azt a pedagógiai elvet, amit manapság a „nevelői példaadás” hatékonyságaként szoktunk emlegetni.

A kézikönyv szerzőjének arra is volt gondja, hogy a különböző életkorú gyermekeknél alkalmazandó oktatási *módszerekkel* is foglalkozzon. Elsőként a legfiatalabb korosztályról, az 5—8 esztendős növendékekről ír:

„Az eszes Tanító az illy korú gyermekeket könnyű fáradsággal távoztathatja a' rossztól, és szoktathatja a' jóra.” (69.) Az eredendő bűnről szóló évszázados augustinusi felfogás nyomai érezhetők itt.

Az ilyen idős gyermekek számára szükséges ismeretek: betűfoglalás, olvasás, imádságok és kisebb katekizmus. A 9, 10 és 11 éves tanítványoknak fontos a számvetés módjainak megtanulása, katekizmus, evangéliumok, episztolák tartalmának előadása saját szavaikkal. A kisebb történeteket a tanító a legegyszerűbb módon és röviden fejtse ki tanítványainak, hogy figyelmüket, ítélőképességüket és emlékeztüket gyakorolja. Egy-egy ilyen elbeszélés befejezésével szólítsa fel a tanulókat, hogy ismételjék el ezt saját szavaikkal, vagy legalább azokból valami megfigyelt részletet idézzenek fel. (69.)

A 11 esztendős és annál idősebb tanulók feladata: „a' religióban való esméretek” bővítése, alaposabbá tétele. A falusi iskolákban ezeknek a gyerekeknek elegendő az olvasás az írás, a számadások elkészítésének tanítása, „a' jámborságnak és mezeigazdaságnak törvényregulái” elsajátítása.

Lényeges szempont, hogy a tanító ne teygen különbséget „szegény és gazdag Szüléknek magzati között”. Az utóbbiakat ne részesítse előnyben az előbbiek rovására. Mindkét nemű ifjúságot egyazon ismeretekre kell oktatni, hiszen a falusi iskolában csak olyasmit tanítanak, ami „mind a' két neműeknek egyformán szükséges”.

Ebben az időben úgy látszik „divat” volt a növendékek képességeik szerinti csoportosítása. Kézikönyvünkben a következő osztályozást találjuk:

*„A' tanulásban való ügyességekre való nézve:*

- a) Vagynak olly jó eszűek, a' melyek mindent könnyen meg-fognak, emlékezetekben meg-tartanak, és azzal élni-is tudnak.” (Velük kapcsolatban megjegyzi a szerző, hogy szüntelen gyakorlás útján kell képességeiket fejleszteni, a tanító lehetőleg minél többet követeljen tőlük.)

- b) „Vagynak olyanok, a’kiknek jó emlékezetek, de kevés meg-ítélések vagyon.” (Ezeket gondolkodásra kell megtanítani szemléletes példák, ábrák segítségével. Mondják el saját szavaikkal gyakran azt, amit megtanultak.)
- c) „Vagynak gyenge emlékezetű tanítványok.” (A bánásmód itt: a tanító ezeket „könyvnélküli tanulással, amennyire csak lehetséges, kímélje meg”. Ajánlott módszer: a gyakori ismétlés.)
- d) „Vagynak tompa-elméjűek, a’kik keveset foghatnak és tarthatnak meg.” (Őket csak a legszükségesebbekre tanítsa meg a tanító. A verés viszont náluk sem vezet célra, mivel ez a gyerekek tanulási kedvét végképp elveheti.)

A legutóbbi típushoz tartozó növendékek nevelhetőségével kapcsolatban — úgy tűnik — borúlátó felfogás uralkodott falusi iskoláinkban a múlt század elején. Azokat a gyerekeket, akiknek képességei az átlagnál gyengébbnek bizonyultak, nem igyekeztek jobb eredmények elérésére ösztönözni, valószínűleg azért, mert hiányoztak a „felzárkóztatáshoz” szükséges módszerek.

Meglehetősen merev, mechanikus a gyermekek „elmefajok” szerinti osztályozása is:

„*Elmfajokra nézve vagynak:*

- a) Eleven, és vidor tanítványok.” (Az ő esetükben a szigorúbb kikérdezés, a példázatok, az erőszak nélküli kényszer receptjét ajánlja a korabeli metódus.)
- b) „Félnék, és tompa tanítványok.” (Barátságos rábeszélés, szeretetteljes bánásmód, gyakori dicséret orvosolja hibáikat.)
- c) „Lomha, alszékony tanítványok.” (Nekik szorgalmas társaikat kell példaképpül állítani — ajánlja a kézikönyv szerzője —, de használható eszköz lehet a megszegés is. (!)
- d) „Makats, haragos és külömb-külömbféle rosszszaságra hajlandók.” (Itt a következő útmutatást találjuk: meg kell várnia a tanítónak, amíg „indulatosságai lecsendesedtek”, s csak ezután szabad tettük következményeiért büntetésben részesíteni őket. Testi fenyték alkalmazása — ha javulás másképp nem tapasztalható — megengedett.) (72—73.)

„*Erkölcsökre nézve vagynak:*

- a) Jó erköltsűek
- b) Meglehetősen erköltsűek
- c) Rosz erköltsűek.” (74.)

Míg az első esetben az álhatatosságra nevelés a fő feladat, addig a másodikban meg kell ismertetni a gyermeket a jó és a rossz fogalmával. „Rosszra való hajlandóság” esetén a következményeket kell bemutatni, s ha a fenyegetés, intés, de már a testi büntetés sem használ, meg kell válni tőlük, nehogy társaikat rossz útra térítsék.

Mennyire mechanikus, merev ez a csoportosítás, a gyermekek egy kiragadott jellemvonás alapján történő „beskatulyázása”! Ez a módszer még hosszú időn át éreztette hatását, csökevényei még manapság is élnek nevelői köztudatunkban.

A nagyváradi tanítói kézikönyv harmadik fejezetének *ötödik*, s egyben utolsó főcikkelye az *iskolai fenyték* kérdéseit tárgyalja.

„Az Oskolai fenyték azon szolgálatos eszközöknek alkalmaztatása, mellyek által, az oskolai törvényeknek tellyesítése eszközöltetik.” — olvashatjuk itt. A fenyték fogalmához tartoznak:

- a) A' Nógatások,
- b) Az Intések,
- c) A' Fenyegetések,
- d) Az Ígéretesek,
- e) A' Büntetések. (82—83.)

Ez utóbbival kapcsolatban a következő hasznos útmutatást olvashatjuk: „A büntetéseknek tzelja légyen a' tanítványok jobbulása; büntessen a' Tanító igazságosan, és soha ne büntessen haragjában.” (83.) Figyelemre méltó azoknak az eseteknek a felsorolása, amelyekben a büntetést mellőzni kell. Ezek a következők: „Elme-tompaság, tsekély ügyesség, temperamentomi hibák, a' testnek betegségeitől származó hibák”, valamint azok a vétségek, amelyeket a gyermek önhibáján kívül követett el. Büntetendőnek tartja viszont a szándékosan elkövetett hibákat, ezek között is elsősorban az iskolai törvények áthágását, az iskolatársak rosszra való csábítását, az engedetlenséget, a vallásos előírások megszegését és a „rosszban való megátalkodás”-t.

A testi fenyítést illetően a szerző tiltja a testi sérüléseket okozó eszközök és a „becsületet sértő megszégyenítések” alkalmazását. Így például feltétlen kerülendő: a „bika-tsök, páltzák, korbátsok, ferulák, artzul-csapások, öklözések, haj-tépázás, térdeplés, fülek tsipdezése”. Ijesztő felsorolás! Az a tény, hogy ez a probléma egyáltalán felvetődött, szomorú képet fest a korabeli népiskolákban használatos fegyelmezési eljárásokról. Érdekes, hogy noha az erdélyi iskolaügy újraszervezését célzó, 1781-ben kiadott Norma Regia szabályzata számúzta a kisiskolákból a pálcát és a virgácsot; ezen túlmenően a gúnynevek osztogatását is károsnak minősítette, a nagyváradi kézikönyv fordítója-átdolgozója még megengedhetőnek tartja a gyermekek megvesszőzését és az olyan megszégyenítéseket, amelyek a „bűnhöz jól illenek”. (84—85.) A megengedett eszközöknél találjuk a vesszőt a „vékony pálcikát” és az „attól való megfosztást, ami a tanítványoknak kedves”. (uo.)

A bevezetőben jelzett másik bemutatásra szánt mű tizennégy évvel később látott napvilágot ugyanebben a városban. Vizsgáljuk meg, tapasztalható-e valamilyen fejlődés a népiskolai oktatást-nevelést irányító didaktikai-metodikai alapelvekben, felfogásokban!

### Lesnyánszky András didaktika és metodika könyve

Szerzője római katolikus lelkész, a nagyváradi normaiskola tanára.<sup>9</sup> Feltehetően papi szemináriumban is oktathatott, mert — ahogy az könyve bevezetőjéből kitűnik — művét nemcsak a népiskolai tanítói pályára lépő fiataloknak szánta, hanem az iskolaigazgatói tisztet betöltő lelkipásztoroknak is: „Az igaz, valódi Oskolaigazgatónak — legalább az én csekély ítéletem szerint — nem csak az áll kötelességében, hogy az esztendőnkint, vagy félesztendőnkint tartani szokott próbatételekenn jelennyen meg, vagy csak arra vigyázzon, hogy a' Tanító annak üdejében taníttson, hanem az is, hogy vigyázzon, mit, és hogyan tanít a' Tanító és hogyan bánik a' tanítványokkal, 's jobbítsa meg az e' pontban elkövetett hibákat, igazítsa útba a' tévelygő Tanítót.”<sup>10</sup>

Az előszóból megtudjuk még, hogy a szerző, noha megbízatása csak egy korabeli német nyelvű didaktikai munka, JOSEPH WEINKOPF könyve fordítására szólt, ennél többet cselekedett. Ezt a művet vezérfonalként használva egy új, a magyar viszonyokat figyelembe vevő tankönyvet írt. Szerénysége azonban tiltja, hogy ezt nyíltan be is vallja: „... nem bocsáthatnám e' jelenvaló munkát a' világ 'elejébe úgy, mint csak a' N. T. WEINKOPF Úr munkácskájának fordítását; de mégis távul vagyok

attól, hogy magamat e' munka szerzőjének állítsam. Nekem csak annyi részem van ezen ebben, hogy a' hasznos ösmereteket, a'hol lehetett, öszvegyűjtöttem, megmagyarítottam, és leírtam." (VIII.)

A hétszáznegyvenhat oldalas munka terjedelemben jóval meghaladja elődjét, a fentebb bemutatott „Vezeték-szál”-at. A népiskolai didaktika és metodika tudományát a következő csoportosításban tárja az olvasó elé:

Az első könyv tárgya a „Tanítás közönséges Tudományának foglalattya”, amit mai kifejezéssel élve általános didaktikának nevezhetnénk. Ennek bevezetéséből megtudjuk, hogy a „tanítás közönséges ínség”, tehát „az embernek meghatározott plánum szerint való nevelése, és csinósítása ifjú korában nem csak minden rideg (egy) emberre nézve, hanem a' polgári társaságra nézve is — mellyhez kiki tartozik — felette fontos.” (5.) Jellegzetesen polgári felfogás: az oktatásnak mindenkire ki kell terjednie.

A fentiekből következik, hogy „a' nyilvánosságos oktatóintézetek szükségesek”, „mellyekről a' polgári társaságnak és a' Felsőségnek kell szorgoskodni”. (9.) Az oktatás felelősségteljes munkáját nem bízhatjuk akárkire: „A' polgári társaságnak kell alkalmas Tanítókról szorgoskodni, nehogy az ifjúság — a' polgári társaságnak reménye — valamely tudatlan, vagy éppen durva, és erkölcstelen embereknek kezekbe essen.” (uo.)

Az iskolai oktatás tehát nemcsak a kiválasztottak privilégiuma, „a' nép minden karainak szükséges az illendő csinósodás”. A szerző kissé naiv, a felvilágosodás jegyeit magán viselő gondolatmenetben fejt ki nézetét a polgári fejlődésről: „... hála az egék Urának, hogy elmúltak azon üdők, midőn még a' csinósodottabb országokban is csak egy része a' népnek tekintetett értelmes, és szabad valóknak, a' többi pedig félbarmoknak, és rabszolgáknak, vagy csak amazoknak hasznokra rendeltetettnek tartatott, következésképpen ezeknek csinósodása is csak annyira ítéltetett szükségesnek, a'mennyire ezt amazoknak czéllyaik kívánták.” (11.)

A hirdetett polgári egyenlőség hatóköre azonban csak az iskoláztatáshoz való jog deklarálására terjed ki, ennek foka, mértéke viszont már osztályonként más és más: „... tagadhatatlan az is, hogy lehetetlen a' polgári társaságnak minden tagjait egyaránt csinósítani. Nem csak a' lelkitehetségeknek különböző mivolta, hanem e' rideg polgároknak külömbféle viszonyaik, környülményeik, 's foglalatosságaik is lehetlenné teszik azt, hogy a' polgároknak minden karai egyaránt csinósíttassanak. Így a' szántóvető ember, közönségesen szölván, nem vehet részt olyan tágas csinósodásban, mint a' mesterember, és ez ismét nem részesülhet olyan magas csinósodásban, mint azok, a'kik mindekor munkálkodnak, sőt meghívásoknak foglalatossági miatt gyakorta kénytelenek is munkálkodni csinósodásokon.” (16—17.)

Miért van szüksége a tanítónak didaktikai ismeretekre? A válasz kézenfekvő: A tanítás eredményességének egyik alapvető feltétele, hogy alaposan ismerjük a tanítandó tárgyat. Ez azonban önmagában még nem elegendő, mivel „... bár millyen tökéletes legyen is a' tanítás-tárgynak tudása, mégis ez nem elegendő arra, hogy az ösméreték másokkal, kiváltképpen pedig a' kezdőkkel, és gyakorlatlanokkal, a' legjobb módon közöltessenek.” (18.) Ehhez szükséges a „Tanításnak közönséges Tudománya ... , melly a' tanításnak és emberi léleknek természetéből levont közönséges alapjait, és törvényeit magában foglalallya.” (19.) A lélektani ismeretek pedagógiai hasznosságát szerzőnk már a maga korában is fontosnak tartotta. Széles látókörét, tájékozottságát bizonyítja, hogy forrásmunkái között a honfitárs SZILASY JÁNOS, BEKE KRISTÓF és KIS PÁL munkáin túl többek között ROUSSEAU, LOCKE, NIEMEYER, MILDE és a filantropista TRAPP könyveire is hivatkozik.



Az általános didaktika tárgyalásakor LESNYÁNSZKY ANDRÁS a következő menetet követi:

Könyve első részében a „Tanítástárgyak választásának, és öszvesorozásának alapjairól” szól. Milyen alapelveket követnek a tanítástárgyak kiválasztásakor? Két fontos szempontot: a tanítás célját és a tanítványok „tehetségeit” (kéességeit). (28.) A tanítás célja végső soron nem lehet más, mint a nevelésé — írja szerzőnk. Ez utóbbi pedig arra irányul, hogy minden növendék alkalmassá váljon kettős elrendel-tetése betöltésére. Embernek és polgárnak kell lennie. Ahhoz, hogy ember lehessen, el kell sajátítania a „közönséges, általlyában szükséges” tanítástárgyakat. Mint valamely ország polgárának már „... különös kötelességei vannak, mellyeknek teljesítésére erejét szentelni szent tartozása. Ez ismét különös ösméreteket, következképen különös tanítástárgyokat tesz szükségessé. Ezek alkusan (hypothetice) szükséges tanítástárgyoknak mondatnak.”<sup>11</sup> Vannak még ezen túl olyan tanítástárgyak, melyek „... némelly helyezettésekben ... haszonvehetőbbekké, és több foglalatosságokra alkalmasabbakká tesznek bennünket: mások az életnek kellemeit, örömeit gyara-pítják... vagy kedvesebbekké tesznek bennünket másoknak társaságokban. Ezek hasznos és gyönyörködtető tanítástárgyoknak nevezetnek.” (29.)

Az általában szükséges tantárgyak csoportjába tartozik:

1. Az ember környezetének ismerete
2. „Az önösméret, valamint a' testnek, úgy a' léleknek részéről is”
3. A társalkodáshoz szükséges nyelv ismerete
4. Az olvasás, írás és számolás
5. „A' keresztény Hit- és Erköcstudomány”
6. „Az ország ... írott törvényeinek ösmérete”.

A feltételelesen szükséges tantárgyak felsorolásakor Lesnyánszky az 1806-os Ratio nyomán halad: „... a' Rajzolás, az Ének, a' Musika, a' Mennyiségtudomány általlyában, 's ennek némelly nemei különösen ... továbbá a' Földleírás Tudományya, a' Mesterségnek, és Gazdaságnak Tudományyával, a' Nemzeti Nyelvtudomány, és az Írás-módnak némelly nemei.” (36.)

A „hasznos és gyönyörködtető” tantárgyak kiválasztásakor mindenekelőtt a tanítványok tehetségeit kell szem előtt tartani, valamint azt, hogy eljövendő életpályájukon mely tudományoknak vehetik hasznát. Ilyenek: az idegen nyelvek, zene, tánc stb.

Nem elegendő a tantárgyak kiszemelése, szükség van a „tanítás üdejének, 's rendgyének” meghatározására is. Szerzőnk éppen ezért behatóan foglalkozik a „tanítás plánumá”-val is. Ebben a fejezetben foglalkozik a megismerés és a gondolkodás fejlődésének törvényeivel. Rá is nagy hatással volt a kor elterjedt irányzatának, a képességlélektannak felfogása az ember önálló „lelki tehetségei”-ről.<sup>12</sup> Eszerint: ezek az egymástól elszigetelt „erők” egymást követő rendben fejlődnek, kezdve a „külső szemléelő tehetség”-gel egészen az „okoskodó erő”-ig. Nem látta — hiszen a maga kora tudományos fejlettségi szintje nem tette lehetővé —, hogy ezek a pszichés folyamatok egymással szoros kölcsönhatásban alakulnak, fejlődnek.

A tanítás szervezeti kereteit illetően az osztályrendszer mellett foglal állást a könyv írója. Magas osztálylétszám esetére segédtanítók (idősebb gyermekek) alkalmazását tanácsolja. Itt ismerteti BELL és LANCASTER módszert, akik a tanítványokból választott ún. „monitor”-ok segítségével kívánták az oktatás hatékonyságát növelni. LESNYÁNSZKY jól látja e módszer gyenge pontjait: „... ezen tanításmódnak úttján nehezen érhetni el azt, a' mi minden oskolai tanításnak veleje, tudniillik a' tu-

lajdon okos elmélkedésnek feléltetését, a' lelki erőknél felingerlését ... kérdések és feleletek által." (67.)

A jó tanításhoz, „oskolai könyvek”-re is szükség van. Fontosak ezek, hiszen segítséget nyújtanak a tanítónak a tananyag egységes feldolgozásában, ugyanakkor mentesítik a fáradságos diktálás nyújtól is. Hasznos a gyermekeknek is, mivel felkeltik figyelmüket, és jó szolgálatot tesznek az olvasástanításkor. A tankönyvek előállításánál elsőrendű szempont lehetett az olcsóság. Szegénysorsú szülők ugyanis gyakorta hivatkoztak arra, hogy azért nem küldhetik gyerekeiket iskolába, mert „... annyi pénzük nincsen, hogy azoknak csak ABCs könyvet is vehessenek...” (70—71.) A megoldás: a községek világi és egyházi vezetői gondoskodjanak a szegény gyerekeknek kölcsönözhető iskolai könyvekről. A gondolatmenet folytatása már kissé borúlátó indoklást is tartalmaz: „A' falusi gyermek szülőinek házában más foglalatosságra használtatik, a' tanuláshoz üdeje reá nézve csak az oskolában való lételének üdeje. Mire való tehát nekik a' könyv szülőinek házában? A' mi hasznát veheti annak, legfellyebb az, hogy az útonn verekedik velé, néhányszor elejti azt, 's néha talán a' sárba is.” (70.)

Feltétlenül szükségesnek tartja viszont az iskolai könyvtárak létesítését: „És miért nem lehetne ilyen kisdud könyvtára minden, még a' legkisebb Nemzeti oskolának is?” Az iskola ehhez önállóan nem foghat, de: „Sok helyekenn talán a' Plébániák' Pátrónusai is tennének valamit alattvalóiknak javokra. Talán a' tehetősebb hívek sem sajnálnának néhány garast adni arra, a' mi gyermekeiknek javára czéloz.” (123.)

A könyv *második részének* tárgya: „A' tanításnak különbözőféle módgyai és községes tulajdonságai.” A közlő tanításmód segítségével a tanító „mintegy viszi, és adgya tanítványának elméjébe az ösméreteket”, a kifejtő mód útján pedig „a' tanítványnak elméjében már készen levő ösméreteket fejti ki”. (77.) Két formáját különbözteti meg a tanításnak:

- a) „A' Tanítónak öszveötött, folytonfolyó előadása tanítás hallgató formájának (acroamatica forma) nevezetik...”
- b) „... kérdésekbe szótt előadása pedig tanítás' kérdezkedő, vagy beszélgető formájának (erotematica, dialogistica forma) mondatik.” (80.)

Az utóbbi forma előnyeit megalapozott érveléssel bizonyítja a szerző. Ez annál is inkább dicséretes, mivel a korabeli gyakorlat szerint a pedagógusok nem éltek gyakran ezzel a lehetőséggel, azaz a kérdeve kifejtő módszer „... gyakorta meg nem ösméretetik”. (86.)

Érdekeselek, és talán még a ma pedagógusa számára is tanulságosak azok a szempontok, amelyeket a tanórai kérdésekkel kapcsolatban közöl szerzőnk. Rendkívül aprólékosan taglalja, hogy mit kell a tanítónak cselekednie, ha kérdésére igaz; igaz, de nem odaillő; hamis, vagy — horribile dictu — nevetséges feleletet kap. A megválaszolatlan kérdésekre is van receptje.

Külön alfejezetet szentel a „tanítványok figyelmének felgerjesztésére, és fenntartására szolgáló” módszereknek. „Interessánsá kell tenni a' tanítást — írja. — Semmit sem használ a' tanítás, ha hidegen hagyja a' tanítványt.” (130.) Örökérvényű igazság!

Ennek a követelménynek csak akkor felelhet meg a tanító, ha tanításában figyelembe veszi a tanulók „tehetségeit” és „ínségeit” (szükségeit). A tanultakat a célirányosan szervezett ismételések révén tudják emlékezetükben elraktározni. Ahhoz, hogy az iskolai tanulás eredményes legyen, „a' tanításnak alaposnak kell lennie, s ezért a 'folytonfolyás' törvénye szerint (kell) lassan menni, semmit át nem ugorván.” (158.)

LESNYÁNSZKY ANDRÁS könyvének második részében a „Tanítás módgyának Tudományá”-val — azaz a *módszertannal* — foglalkozik. Mielőtt a metodika részletes tárgyalására rátérne, olvasmányos stílusban megírt neveléstörténeti áttekintést tár az olvasó elé: „A’ Magyarországi oskolák’ történeteinek rövid előadása Sz. István első Királyunknak üdejéből ... a’ mi üdönkig.” (214—228.) Ezekután azt vizsgálja, vajon mi az oka a „nemzeti oskolák” elmaradottságának. Az okokat a következőkben látja:

1. A’ Tanítóknak szükséges csinosodásnak fogyatkozása.”
2. „... a’ Tanító állapottyához nem mérsékelt, és csak az élet’ szükséges ínségeinek kielégítéseire is allig elegendő fizetés...”
3. „... a’ oskolai épületeknek, és készülteknek hijjánossága.”
4. „... a’ gyermekek nem gyakorollyák az oskolát, a’ mi nem ritkán onnan származik, hogy a’ Tanító igen durván ... bánik a gyermekekkel...”
5. „... a’ Tanítónak hivatallya sok helyekenn máss hivatalokkal van öszvekapcsolva, a’ mellyekkel való foglalatosság gyakororta elvonnya a’ Tanítót főhivatallyának foglalatosságaitól...”
6. „... a’ vasárnapi és ünnepi oskolák hazánkban mind eddig egészen elhenyéltek...”

Ha mindezen okokat megszüntetik, elhárulna a „Nemzeti oskolák előmenetelének akadályai”. (228—236.)

A módszertannal foglalkozó rész első szakaszát az olvasástanításnak szentelte a szerző. Történeti fejlődésükben elemzi az olvasás oktatásakor használatos eljárásokat. Ignaz Felbiger módszereit ismerte — a „Vezeték szál” ott szerepel felsorolt olvasmányai között —, de az együttes olvasást nem tartotta feltétlen üdvöztető eljárásnak: „Némelly Tanítók Felbiger Apátnak módgya szerint minden tanítványokkal egyszerre betűztettek, hogy így az oktatást közönségessé tegyék; de ha ezen mód kizárólag használtatik több károkot von maga után.” A tanító nem tudja ellenőrizni az egyes tanulókat, a rendet sem könnyű együttes olvasáskor fenntartani — könnyen hangzavar keletkezhet, és a tanulók megszokhatják az éneklő, deklamáló stílust: „... végre az ebbéli együtt betűzésből ama’ kedvetlen, füleket sértő, éneklő hang származik, mellyet a’ tanulók a’ felelésben is megtartanak.” (276.)

Szerzőnk könyvében — az olvasástanítás módszertana mellett — külön fejezeteket szán az írás, a számolás, a helyesírás és a fogalmazás „tudományának”. („Az ékesírásra való oktatásról”, „a számvetésre való oktatásról”, „A’ Magyar Nyelvtudománynak, a Helyesírásnak czélarányos tanításáról”, „az írásbeli kifejezésre, vagy az irományok’ készítésére való oktatásról”).

Végezetül, a könyv utolsó fejezete, „Toldalék”-a — didaktikai műveknél szokatlan módon — az *erkölcsi nevelés* kérdéseit boncolgatja. Szükség van ennek tárgyalására — vallja szerzőnk —, hiszen az iskolának nemcsak az „elmebéli”, hanem a „vallásos-erkölcsi csinosodás” színterének kell lennie. „Az oskolai életnek nagy befolyása vagyon a’ gyermekeknek szívére, azoknak erkölcsi bényege, charactere, gyakort maradandó vonásokat nyer az oskolai élet által.” „A’ Tanítónak bánásmódgya, az ő szelíd komolysága, jóra czélzó kegyes hangja, képmutatást nem ösmerő példája, a’ romlatlan gyermekek társasága, mind ezek jó arányt adhatnak a gyermek szívének...” (642.)

A neveléstan rendszeres kifejtésére — az erkölcsi nevelés témakörén túl — szerzőnk nem vállalkozik, hiszen ez nem is feladata. Az érdeklődőknek pesti tanártársa négy évvel korábban megjelent könyvét ajánlja figyelmébe: „A’ Tanító Urak ezeket

Szilasy János Úrnak munkájában olvashatták, minthogy itten a' munkának sok ívekre lett szaporodása miatt mindenekről szóllanom lehetetlen." (643.)

Apórlékosan vizsgálva a jutalmazás és büntetés módszerének alkalmazási lehetőségeit, a testi fenyítékről a következőket írja: „Én MILDÉNEK ítéletét tartom, ki azt állítja, hogy a' testi büntetések némelly, noha ritka esetekben, czélarányosak, sőt éppen szükségesek, de ezen eseteket nem határozhatni meg a' külső cselekedetek. p. o. hazudozás, hanem csak a' tanítványnak indulattya szerint. Csak akkor nyúlhatni a' testi büntetésekhez, ha semmi reménység nincsen többé, hogy a' tanítvány más sze-  
lídebb eszközök által jobbítottasson meg.” (728.)

A testi fenyítés létjogosultságát illetően úgy tűnik nem történt változás: Lesnyánszky András szinte szó szerint az 1818-as „Vezeték-szál” gondolatait idézi: „Örökre meg vannak tiltva az oskolákban: a' bikacsók, pálcza (de nem pálczikó), korbácsok, az arczulsapdosás, a' füleknék ránczizgálása, csípdesések, a' fejben, vagy hátban verés, a' hajczibálás, az ujjak' hegyére ütés, és minden nemű térdeltetés.” (732.) Mint a fentiekből kiderült, szerzőnk nem zárkózik el teljesen a testi fenyíték alkalmazásától: „... tellyes szívemből helybehagyom azt, a'mit DEMETER IGNÁCZ mond, hogy tudniillik a' vessző nem másképpen használtasson, hanem hogy a' Tanító annak ágaival a' gyermeknek kinyíltt kezére csapjon.” (732.)

Összegezésként megállapíthatjuk, hogy Lesnyánszky András — ez a tudós pap és pedagógiai elméletíró — a múlt század első felének legjelentősebb pedagógiai és pszichológiai irányzatait is mintegy gyűjtőlencseként fókuszálva, rendkívül igényes didaktikai-metodikai szakkönyvet írt. Reprezentáns alkotás ez: Szerzője feldolgozta és közvetítette Rousseau és a filantropisták pedagógiai nézetétől kezdve a legjelentősebb áramlatokat egészen az — a korában feltétlenül előremutatónak számító — empirikus pszichológiáig (ezen belül is a képességlélektanig). Didaktikai-metodikai fogalomhasználata és az ezeket a fogalmakat egységes rendszerré szervező elvek kapcsolhatók ahhoz a nevelélméleti rendszerhez, amelyet a korszak másik nagy egyénisége, a pesti kolléga SZILASY JÁNOS vázolt fel 1827-ben közreadott munkájában.

Feldolgozta és továbbfejlesztette (bár egyes helyeken nem haladhatta meg) a közvetlen előzménynek számító „Vezeték-szál”-ban foglalt elveket.

Végezetül: Nemcsak tanulságos, de érdekes olvasmány is. Elmét gyönyörköd-  
tető példája a nyelvújítás utáni magyar tudományos szaknyelv egyik legelső — sikeres — próbálkozásának.

### Jegyzetek

1. „A 'Nemzeti Oskoláknál Tanítói-hivatalra menendőknek tudni szükséges Tanítás' módgyának meg-tanulására szolgáló Vezeték-Szál. Nagy-Váradon, Tichy János betűivel 1818.” (A továbbiakban: Vezeték-szál.)
2. Lesnyánszky András: „Didaktika és Methodika, avvagy a' Tanításnak közönséges Tudománnya és a' Tanítás Módgyának Tudománnya. Nagy-Váradonn, Tichy János Könyvnyomatatóintézetében. 1832.”
3. Használatos volt még abban a korban a „schola vernacula primaria” (norma-iskola) szinonímájaként a „nemzeti fő iskola”, a „normál-iskola” és a „normális iskola” elnevezés is. A két Ratio Educationis legújabb fordításában a „kiemelt anyanyelvi iskolák” kifejezést olvashatjuk. (Ratio Educationis. Az 1777-i és az 1806-i kiadás magyar nyelvű fordítása. Fordította, jegyzetekkel és mutatókkal ellátta: Mészáros István. Akadémiai kiadó, Bp. 1981.) Ennek az iskolatípusnak a felépítéséről, működéséről bővebben a következő munkákból tájékozódhatunk: Mészáros István: Népoktatásunk szervezeti-tartalmi alakulása 1777—1830 között. Tankönyvkiadó, Bp. 1984. és Szakál János: A magyar tanítóképzés története. Bp. 1934.
4. Az eredeti Felbiger-könyv címe: Kern des Methodenbuches, besonders für die Landschulmeister in der kaiserl. königl. Staaten, Bécs, 1776. Magyar kiadása 1786-ban jelent meg Budán, német nyelven. Lásd: Mészáros (1984): 247. o.

5. Ratio Educationis. 234. o.
6. Lásd: Ratio Educationis: 231. o.
7. Ratio Educationis: 233. o.
8. Vö.: Comenius Ámos János Nagy Oktatástana. Akad. Kiadó, Bp. 1953. 342. o.
9. Vö.: Pedagógiai Lexikon. Főszerkesztő: Nagy Sándor. Akad. Kiadó, Bp. 1978. III. kötet, 31. o.
10. Lesnyánszky: Didaktika és metodika... Előszó: IX. o.
11. I. m.: 29. o. Ugyanezt a célmeghatározást találjuk a kortárs Szilasy Jánosnak „A nevelés tudománya” című könyvében, mely 1827-ben látott napvilágot Budán. Ezzel a művel foglalkozik Mészáros István tanulmányában: A neveléstudomány rendszere az első magyar nevelélméletben (1827). in: Vizsgálatok a nevelés-oktatás korszerűsítésével kapcsolatban. Pedagógiai Közlemények. 18. Tk. Bp. 1977.
12. Az empirikus lélektannak ez az ága a XVIII. század közepétől kezdve egyre jobban elterjedt. Hatása Szilasy János neveléstani rendszerében is kimutatható, de kortársa, Zákány József, a debreceni Református Kollégium pedagógia tanszékének tanára is beleötvözte pedagógiai koncepciójába. Erre vonatkozóan bővebben lásd: Pukánszky Béla: Egy feledésbe merült magyar pedagógus — Zákány József kísérlete az első magyar nyelvű neveléstudományi rendszer megteremtésére. Pedagógiai Szemle, 1984. 11. szám.

## ZWEI HANDBÜCHER FÜR LEHRER VOM ANFANG DES VORIGEN JAHRHUNDERTS

BÉLA PUKÁNSZKY

Das Jahr 1772 ist in der Geschichte unserer Lehrerbildung ein bedeutender Wendepunkt. In diesem Jahr wurde in Pressburg die erste Normschule geöffnet, wo Lehrer für die katholischen Volksschulen ausgebildet wurden. Nach 5 Jahren öffnete auch das Institut in Grosswardein sein Tor. Mit 14 Jahren Abweichung erschienen zwei Handbücher in dieser Stadt, die sehr wichtige Kenntnisse für die angehenden Lehrer enthielten.

## ДВЕ НАСТОЛЬНЫЕ КНИГИ УЧИТЕЛЯ С НАЧАЛА ПРОШЛОГО ВЕКА

БЕЛА ПУКАНСКИ

В истории подготовки учителей 1772 год является значительным поворотным пунктом. В это время в Братиславе открылась первая обычная школа, где проходило обучение педагогов католических народных школ. Через пять лет распахнулись двери и института в Городе Орадя. В этом городе с разрывом в 14 лет вышли уже такие настольные книги для учителя, которые дали ценные сведения студентам, выбравшим учительское поприще.